Rašid Orlović

Provođenje prvih izbora u Islamskoj vjerskoj zajednici u Bosni i Hercegovini i konstituisanje Kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Tešnju

Sažetak

Nakon Berlinskog kongresa i okupacije Bosne i Hercegovine, okupatorska Austrto-Ugarska vlast osniva Islamsku vjersku zajednicu u Bosni i Hercegovini kao posebnu organizaciju muslimana odvojenu od dotadašnjeg duhovnog vođstva u Carigradu, tako što je osnovala njene organe i provela organizaciju uprave vjerskih i vakufskih poslova bosanskohercegovačkih muslimana.

Kako ovom organizacijom Islamska vjerska zajednica nije imala samostalnost u svom radu (vjerski funkcioneri nisu birani nego postavljani od strane okupatorske vlasti, ovlašteni vladin povjerenik je mogao mijenjati njihove odluke, a uređenje vakufskih poslova i cjelokupni rad vakufa bio pod stalnom kontrolom Vlade), muslimani su bili veoma nezadovoljni ovakvim položajem svoje vjerske i vakufske organizacije, pa započinju borbu za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju, za koju su se izborili nakon uporne i iscrpljujuće borbe tako što je Car Franjo Josip I sankcionirao Štaut za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu Štatut).

Ovim Štatutom se muslimanima u Bosni i Hercegovini prvi puta daje mogućnost da samostalno mogu birati svoje predstavnike u organe Islamske vjerske zajednice.

Stupanjem na snagu Štatuta na području Kotara Tešanj prestaje rad i djelovanje Muftijstva i Kotarskog povjerenstva, a provede se izbori i konstituišu džematski medžlisi i Kotarsko vakufsko-mearifsko povjerenstvo u Tešnju sa prvim izabranim predsjednikom Smailbegom Ferizbegovićem.

Ključne riječi: Islamska vjerska zajednica, Štatut, Kotarsko vakufsko-merifsko povjerenstvo, Kotar, Tešanj, izbori.

Uvod.

Ove godene (2019) navršava se 110. godina od provođenja prvih izbora u Islamskoj vjerskoj zajednici u Bosni i Hercegovini i konstituisanja njenih autonomnih organa.

Kako za područje kotara Tešanj nismo o ovoj temi pronašli pisanih tragova ovom prilikom donosimo nekoliko najvažnijih podataka do kojih smo došli iz pronađene nesređene i fragmentirane arhive Medžlisa IZ-e Tešanj. Imajući u vidu da je ovaj rad namijenjen više široj nego naučnoj javnosti, donosimo i podatke o okolnostima koje su tome prethodile i pod kojima su provedeni prvi samostalni izbori u Islamskoj vjerskoj zajednici u Bosni i Hercegovini.

Naime, „Pitanje pravnog položaja i unutrašnje organizacije Islamske zajednice postavlja se tek nakon okupacije Bosne i Hercegovine 1878. godine. Do austrougarske okupacije nije u Bosni i Hercegovini postojala posebna vjerska organizacija, pošto je i sama osmanska država bila islamska. Jedinstvo pripadnika islama se održavalo na osnovu konfesionalne solidarnosti i obaveze poštivanja šerijata, a ne putem neke strogo formalne hijerarhijske vjerske organizacije. Pripadnost Islamskoj zajednici izražavala se priznavanjem vrhovne vlasti osmanskog sultana kao halife, tj. vjerskog poglavara svih muslimana. U stvarnosti sve vjerske poslove je vodio istanbulski muftija sa zvanjem šejhu-1-islama, kao sultanov (halifin) mjestozastupnik u oblasti vjere i prava, zvani Mešihat, tj. Ured šejhu-1-islama u Istanbulu, odnosno kao najviša vlast za autoritativno tumačenje vjerske doktrine.[1]

U doba Osmanske uprave u BiH tešanjsko područje je prošlo kroz brojne reforme i imalo je različit državni status od kasabe do kadiluka, sa razvijenim vjerskim životom - mufijama; medresama i muderisima; džematima i imaima; mektebima i muallimima; vakufima i mutevelijama.

Na Berlinskom kongresu (13. juna do 13. jula 1878.g.) Bosanski ejalet se dijeli tako da područje Bosne i Hercegovine dobiva Austro-Ugarska, a Novopazarski sandžak ostaje u sastavu Osmanske carevine.

Slijedom navedenog Austro-Ugarska je svojim oružanim jedinicama izvršila okupaciju Bosne i Hercegovine (27. jula – 20. oktobra 1887.godine) nakon koje je: „ na osnovu svih međunarodnopravnih akata, svojih zakona i Carskom naredbom u biti zadržala zatečenu osmansku administrativnu organizaciju u Bosni i Hercegovini, pravni poredak, poreski sistem i postojeće stanje agrarnih odnosa ili egzistencijalnu osnovu. Preuzimanjem zatečene upravne strukture, Bosna – Vilajet postaje Rajhsland, sandžaci ili live postaju okruzi, kadiluci postaju kotari i srezovi, a nahije postaju kotarske ispostave. U cijelosti je zadržana osmanska administrativno-teritorijalna podjela na šest okruga: Sarajevo, Travnik, Mostar, Tuzlu, Banja Luku i Bihać, 54 kotara sa 23 kotarske ispostave[2] čiji se broj postepeno mijenjao.

---

[1] www.rijaset.ba, kontakt 16.11.2014., u 7,11)

[2] Mustafa Spahić, "Povijest Islama", Sarajevo, 2008., str. 671. i 672.

Okružni i kotarski predstojnici, odnosno uredi, vodili su na svom području sve političko-upravne poslove pod neposrednom kontrolom Zemaljske vlade.

Pored ove državne postojala je i stanovita samouprava u seoskim i gradskim općinama, koj je takopđe zadržana.“[3]

«Seoske općine (džemaati) i gradske općine (beledije) predstavljale su najniže administrativne jedinice u kazama. (...) Na čelu seoskih općina nalazilo se vijeće seoskih starješina (seoski medžlis), kojeg su birali mještani sela između sebe, a ono je sebi biralo muhtara i njegovog zamjenika».[4]

Kotar Tešanj (Bezirk) (BEZIRKSAMT - kotarski ured) – ranije Kaza-kadiluk, ostao je u sastavu okruga Banja Luka (ranije sandžak), sa jednom kotarskom ispostavom (Bezirksexpositur) u Doboju.

Teritorij kotara Tešanj je pokrivao 101 naselje (vidi Omer Hamzić, « Formiranje i administrativno-teritorijalno zaokruživanje sreza Doboj u periodu od 1933.do 1936. godine – pravno-politički razvoj», Zbornik radova « Naslijeđe Doboja i okoline », JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa tuzlanskog kantona i Medžlis IZ-e Doboj, Tuzla 2014. g., str. 117.), navedena i na preglednoj karti Kotara Tešanj.[5] (Pregledna karta kotara Tešanj, prilog br. 1.).

Sjedište Kotara je bilo u Tešnju u zgradi današnjeg sjedišta općine Tešanj izgrađenoj 1885. godine.

U ovim granicama Kotar Tešanj (kasnije srez) ostao je sve do prestanka rada sreza 01.05.1933.g. [6]

Prema popisu stanovništva iz 1910. godine na ovom prostranom teritoriju živjelo je ukupno 53.068 stanovnika (24.626 pravoslavnih, 18.133 muslimana, 10.203 rimokatolika, 82 židova (jevreja) i 24 ostali.)[7]

Uspostava Islamske vjerske zajednice u Bosni i Hercegovini

U vjerskom pogledu „Austrougarska je od početka radila na uspostavljanju posebne vjerske hijerarhije u Bosni i Hercegovini, kako bi muslimane odvojila od Carigrada i tako učvrstila svoj položaj u okupiranoj zemlji. Neposredno po okupaciji austrougarske vlasti su vrhovnim predstavnikom Islamske vjerske zajednice u Bosni i Hercegovini smatrale Huseina Nur-ef. Hafizovića koji se u trenutku okupacije zatekao na položaju vrhovnog šerijatskog sudije u Sarajevu.

Po odredbama Berlinskog ugovora Austrougarska se obavezala da će u Bosni i Hercegovini poštivati slobodu vjeroispovijesti. Članom 2 Carigradske, ili tzv. Novopazarske konvencije od 21. aprila 1879. zajamčeno je bosanskim muslimanima pravo da slobodno održavaju veze sa šejhu-1-islamom u Istanbulu. S obzirom na ove akte i islamsku tradiciju, muslimani su se prirodno opirali prekidu vjerskih veza sa Carigradom. Austrougarska se u načelu slagala da šejhu-1-islam može imenovati vjerske službenike u Bosni i Hercegovini, ali samo iz reda domaćih ljudi. U tom su smislu austrougarske vlasti spriječile dolazak i uvođenje u dužnost Ahmeda Šukri-ef., bivšeg rumelijskog kadiaskera, koji je 18. juna 1880. imenovan za bosanskog muftiju. Nakon dužeg oklijevanja i raznih diplomatskih manevara na relaciji Beč - Istanbul, šejhu-1-islam je 22. marta 1882. imenovao sarajevskog muftiju hadži Mustafu Hilmi-ef. Omerovića za bosanskog muftiju, čime je Porta indirektno priznala potrebu uspostavljanja jednog islamskog starješinstva u okupiranoj zemlji.“[8]

„Ovim je Omerović dobio i pravo da u okruzima i kotarima imenuje zamjenike (naibe).

Istovremeno ga je rumelijski kazi-asker (vojni sudija za evropski dio Osmanskog carstva), na osnovu prethodne odluke šejhu-l-islama, imenovao sarajevskim kadijom sa pravom da u okruzima i kotarima postavlja kadije (sudije).(...)

Ministar Kallay je ovu Omerovićevu poziciju veoma dobro iskoristio. Pošto je Omerović bio učen i veoma ugledan u narodu, a već ranije je bio izdao fetvu kojom je pozvao Bošnjake da se potčine

---

[3] Zijad Šehić i Ibrahim Tepić, *«Povijesni atlas Bosne i Hercegovine na geografskim i historijskim kartama »*, Sejtarija, Sarajevo, 2002., str.187. i 216.

[4] Vidi više: dr. sc. Saudin Strašević, «*Osvrt na muhtarsku službu u Bosni i Hercegovini* », Preporod br : 2/988, 15.01.2013. str.45

[5] Arhiva MIZ-e Tešanj, karta « Pregled Kotara Tešanj» broj: 469/32, 01.10.1932. g.

[6] «Unutrašnje administrativno-teritorijalo uređenje u Bosni Hercegovini, nakon uspostave Kraljevine SHS, 1918.g. ostalo je nepromijenjeno sve do 1928.godine.Vidovdanskim ustavom, nekadašnji kotari postali su srezovi, a okruzi su imenovani kao oblasti. (...) Tek u drugoj polovini 1927.godine, pokreće se zakonodavna procedura za uspostavu opština i opštinske samouprave u Bosni i Hercegovini (...) Opštine se uspostavljaju posebnom uredbom koja se odnosila na svih 6 oblasti Bosne i Hercegovine.“ Tom uredbom na području sreza Tešanj formira se 15 općina sa 101. naseljem. Na osnovu člana 165. Finansijskog zakona za 1927/28. godinu, ministar unutrašnjih dela, 30.9.1927.godine, donio je uredbu kojom je utvrđeno ime, obim i sjedište opština u oblastima Sarajevskoj, Mostarskoj, Vrbaskoj, Travničkoj, Tuzlanskoj i Bihaćkoj, -Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i slovenaca , god. IX- 1927. br. 221 – LXI, od 30.9.1927. - Omer Hamzić, *« Formiranje i administrativno-teritorijalno zaokruživanje sreza Doboj u periodu od 1933.do 1936. godine – pravno-politički razvoj»*, Zbornik radova « *Naslijeđe Doboja i okoline* », Tuzla 2014. g., str. 116. 117. i 123. – Vidi cijeli rad u kome se navode općine sa naseljenim mjestima i nova uspostava sreza Tešanj od 01.01.1937.g.-

[7] Mustafa Ćeman, « *Hronologija Tešnja i okoline* », obimno, neobjavljeno i nenumerisano djelo koje smo dobili od Amira Brke na čemu mu ovom prilikom zahvaljujemo.

[8] (www.Rijaset .ba - kontakt, 18.11.2014.-21,01).

austrougarskom vojnom zakonu iz 1881. godine, priznajući ovom fetvom sa stanovišta Šerijata da austrougarske vlasti mogu regrutirati domaće bošnjačko stanovništvo u austrougarsku vojsku. Također je 1878. godine bio potpisnik adrese, te Kallay nije imao nikakve sumnje da je on pravi kandidat za duhovnog poglavara Bošnjaka. Imenovanje Omerovića za bosanskog muftiju, samo je još više učvrstilo Kallaya u njegovim namjerama.

Stoga on 13. oktobra 1882. godine austrijskom caru predlaže da Omerovića imenuje za reisu-l-ulemu bosanskohercegovačkih muslimana i formira jedno tijelo (savjet) od četiri člana, Ulema medžlis, koji bi funkcionirao slično mitropolitskom konzistoriju kod pravoslavne crkve. On je odmah i predložio četvoricu članova Ulema-medžlisa od kojih je, na razne načine, dobio njihov pristanak da uđu u ovo novoformirano tijelo. To su bili: Hasan-efendija Pozderac, kadja iz Cazina, Mehmed Nezir-efendija kadija iz Sarajeva, Nuri-efendija Hafizović, kadija iz Rogatice i Husein ef. Ibrahimović, kadija iz Ljubuškog. Kallay je u prijedlogu predložio i plate ovih službenika koje bi isplaćivala vlada, te nacrt naredbe o uspostavjanju funkcije reisu-l-uleme i Ulema-medžlisa za Bosnu i Hercegovinu.

Ovaj nacrt, kao i prijedlog za imenovanje reisu-l-uleme i članova Ulema-medžlisa, car Franz Josef je odobrio 17. oktobra 1882. godine. (...)

Svečano ustoličenje prvog reisu-l-uleme Islamske zajednce u Bosni i Hercegovini obavljeno je u velikoj sali Konaka u Sarajevu, 15. decembra 1882.g.“ .(...) Od tada Bošnjaci u Bosni i Hercegovini imaju svoju samostalnu vjersku organizaciju .(...) Imenovanjem reisu-l-uleme i formiranjem četveročlanog Ulema – medžlisa, austrougarska vlast je ustanovila samostalno vjersko vodstvo Bošnjaka neovisno od Mešihata u Istanbulu (....) Ovo najviše tijelo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, nazvano je Rijaset. Ovim su austrougarske vlasti uvele novi termin i novi način reguliranja vjerskih odnosa kod Bošnjaka u Bosni i Hercegovini, različit u odnosu na dotadašnje običaje reguliranja ovih odnosa.“ [9]

„Budući da su formiranjem samostalne islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na ovim prostorima de facto prestale sve ingerencije šejhul islama u tumačenju i primjeni šerijatskog prava koje je vršeno u Osmanskom carstvu preko mutija i kadija, reisu-l-ulema je morao preuzeti takve ingerencije, bilo da sam tumači šerijatske propise ili da imenuje muftije koji su sposobni za takav zadatak.

Muftije u Bosni u vrijeme Osmanskog carstva su spadali u kategoriju pokrajinskih muftija (kenar muftileri) koji su živjeli u većim mjestima i kojima je šejhu-l-islam izdavao ovlašćenja (menšura) za vršenje muftijske službe, odnosno tumačenja šerijatskih propisa. Ovako ovlašćen pokrajinski muftija je mogao, pojdincima u manjim mjestima širom Osmanskog carsta, koji su bili sposobni tumačiti šerijatske propise, također davati ovlašćenja da izaju fetve.

Samostalnošću Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini sve ove ingerencije oko imenovanja muftija i kadija, koji su vršili šerijatskosudsku funkciju, prešle su na reisu-l-ulemu. Prvi Reisu-l-ulema je već 1883. godine imenovao nove muftije u Mostaru, Banjoj Luci, Doboju, Tuzli i Bihaću, dok je Muftije u Travniku, Rogatici i Tešnju zadržao iz prethodnog, osmanskog perioda. Sva imenovanja muftija i kadija reisu-l-ulema je vršio uz saglasnost austrougarskih vlasti. (...) Sve muftije koje je imenovao reisu-l-ulema smatrani su veoma visokim državnim službenicima sa veoma visokom plaćom koju im je isplaćivala Zemaljska vlada.(...). Veoma često muftije su bili profesori u lokalnim medresama i za taj posao su plaćani iz vakufskih sredstava.

Niži vjerski službenici, imami i hatibi, plaćani su iz sredstava vakufa ili su ih plaćali iz sredstava koja su prikupljana kao dobrovljni prilozi od vjernika“. [10]

Kako je u vrijeme navedenog imanovanja (1883.g.) u Tešnju funkciju muftije obavljao Sabit ef. Smailbegović, koje je istovremeno bio i vijećnik u kajmekamskom vijeću u Tešnju, a radilo se o čovjeku iz ugledne porodice koji je, iako u poznim godinama, bio jako liberalan,[11] (slika muftije Sabita– prilog br. 2.) te činjenici da su austrougarske okupacione snage u Tešanj ušle 4. septembra 1787. godine bez otpora [12] jasno je

---

[9] (mr. Enes Durmišević, „Uspostava i pravni položaj Rijaseta IZ-e u Bosni i Hercegovni 1882-1889.“ , Iz poglavlja Ustanova Rijaseta, objavljanog u Glasniku Rijaseta IZ-e u BiH, broj: 9-10/2002, str. 1003., 1004., i 1005.. i 1006) .

[10] mr. Enes Durmišević, navedeno djelo, str. 1009., i 1010. (Više o formiranju i razvoju IZ-e u BiH vidi: „Istorijski razvoj institucije Rijaseta” priređivač prof. Dr. Omer Nakičević, Rijaset IZ-e, Sarajevo 1996.,g; i mr. Enes Durmišević, „Uspostava i pravni položaj Rijaseta IZ-e u Bosni i Hercegovni 1882-1889.“ dio u Glasniku Rijaseta IZ-e u BiH br: 9-10. za 2002.g.; i na www.Rijaset .ba).

[11] Mustafa Ćeman, n.d.

[12] Die Ocuupation Bosnien un der Herzegovina durch K.k. Truppen in Jahre 1878.nach authentischen QuellenDarestelt in der Apterihlung fur Kriegsgeschichte des K.k. Kriegs-Archvs. Mit Karten und Plaenere, Wien,1879.; naučni skup: Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. u Bosni i Hercegovini. Sarajevo, Akademija nauka i Umjetnosti, 1979. strana 441 i Jasmin Mandžukić, „*Presjek historijskog razvitka Bošnjaka Tešanjskog kraja*“ . Tešanj Kulturno-privredni informator. Tešanj, Planjax, 1995. str.53.)

zašto se prvi reisu-l-ulema IZ-e u BiH odlučio da mu produži mandat i zašto je za takvog muftiju i u takvoj sredini okupaciona vlast dala saglasnost.

(...) Naredbom carskog i kraljevskog Ministarstva financija od 24. oktobra 1882. provedena je organizacija uprave vjerskih i vakufskih poslova bosanskohercegovačkih muslimana. Vjerski funkcioneri nisu birani nego postavljani. Car je imenovao reisu-1-ulemu i članove Ulema medžlisa, dok je ostale funkcionere postavljala Zemaljska Vlada u Sarajevu. Vjerski organi nisu imali samostalnost, jer je ovlašteni vladin povjerenik mogao mijenjati njihove odluke.

Sredinom marta (15.03.) 1883. Zajedničko ministarstvo financija imenovalo je Privremenu komisiju za uređenje vakufskih poslova u BiH, za čijeg je predsjednika formalno postavljen sarajevski gradonačelnik Mustajbeg Fadilpašić. Ustvari, Komisiju su vodila dvojica stalnih Vladinih izaslanika. Tako je cjelokupni rad vakufa bio pod stalnom kontrolom Vlade. Komisija je imala obavezu da izvrši evidenciju svih vakufa, da u zemljišne knjige uvede vakufsku nepokretnu imovinu, da nadzire rad uprave vakufa (mutevelija) i izradi nove propise za upravu nad vakufima (...).

Od 1884. godine postavjena su u svim kotarima vakufska povjerenstva koja su sačinjavali: jedan Kadija, dvojica članova medžlisa, jedan imam, jedan muderris ili drugi ugledni alim.

Privremenu komisiju za uređenje vakufskih poslova u BiH je predložila Zemeljskoj vladi plan reformi i model budućeg uređenja vakufa, koji je Zajedničko ministrastvo u Beču, uz manje izmjene, prihvatilo nakon čega je 10. jula 1894. donesena Naredba o vakufskoj upravi. Prema ovoj naredbi uspostavljeno je Zemaljsko vakufsko povjerenstvo sa sjedištem u Sarajevu koje se sastojalo od predsjednika, sekretara, vakufskog nadzornika (mufettiš), četiri člana Ulema–medžisa, dvojice sudija vrhovnog šerijatskog suda i dvojice muslimanskih predstavnika iz svakog okruga.

U svakom od 48 kotara uspostavljeno je po jedno kotarsko vakufsko povjerenstvo na čijem čelu je bio mjesni kadija, a članovi jedan muderris ili hodža, jedan imam i po dvojica uglednih muslimana.[13]

„Muslimani su bili veoma nezadovoljni ovakvim položajem svoje vjerske i vakufske organizacije. Razlog za nezadovoljstvo bile su i prozelitističke akcije Katoličke crkve koja je vodila agresivnu propagandu za pokrštavanje muslimana. U takvoj situaciji održana je 5. maja 1899. protestna skupština mostarskih građana povodom otmice jedne maloljetne muslimanske djevojke od strane nekih časnih sestara. Ovom skupštinom počela je borba muslimana BiH za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju. Na čelo autonomneg pokreta stavio se hercegovački muftija Ali Fehmi Džabić. Ova borba dostiže svoj vrhunac 1908.godine velikom propagandom za vjersku i prosvjetnu autonomiju kojoj se muslimanima u BiH pridružuju i Srbi. Muslimani su se izborili za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju poslije desetogodišnjih napora, pisanja memoranduma, pregovora sa Zemaljskom Vladom i slanja deputacija u Beč i Istanbul.

Pod velikim pritiskom pokreta za vjersku autonomiju u Bosni i Hercegovini Car Franjo Josip I je 15. aprila 1909.g., sankcionirao Štatut za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova u Bosni i Hercegovini, koji se obnarodanjuje u narodnim novinama i stupa na snagu 01.05.1909.g.[14]

Svi vjerski i vakufski organi ustanovljeni "Autonomnim statutom" bili su samoupravni. Jedino je izbio spor ko treba da izda menšuru (duhovnu investituru) reisu-1-ulemi. Poslije kraćeg protivljenja Austrougarske Vlade, ovaj je spor riješen na zahtjev muslimana, koji je po šerijatskom pravu jedino bio moguć, a to je da menšuru izdaje šejhu-1-islam.“[15]

I dok je u Evrpi ovo bilo vrijeme nacionalog osvješćivanja, pa tako i kod Srba i Hrvata, kao što vidimo, Bošnjaci muslimani su se borili za vjersku autonomiju, što postaje i politički cilj većine Bošnjaka u BiH.

Za razliku od ove borbe u BiH, u Tešnju je ovom pokretu pružen otpor od strane značajnog broja intelektualaca okupljenih oko Ademage Mešića koji 24.08.1908. godine osniva političku partiju Muslimanska napredna stranka zapadnjačke orijentacije koja podržava aneksiju BiH od strane Austrourske, nasuprot prijetnji narastajućeg srpskog nacionalizma usljed čega dolazi do velikih stradanja, protjerivanja i pokrštavanja muslimana na područjima Srbije i Crne Gore koje su u to vrijeme bile nezavisne i njihove težnje i realne opasnosti pripajanja Bosne i Hercegovine Srbiji, a time mogućeg novog stradanja muslimana poput onih u Srbiji. Kako bi svoje ideje plasirali građanstvu osnivaju i pokreću vlastiti list „Muslimanska svijest“. Ovim dolazi do još veće podjele muslimana Tešnja na prohrvatski orijentirane (muslimani hrvati) i prosrpski

---

[13] Ahmed Mehmedović, Upravljanje vakufima u BiH 1847-2017.“ str. 1032.,104.,105.

[14] Muhamed Salkić, «*Ustavi Islamske zajednice* » El-kalem, Sarajevo, 2001.

[15] www.Rijaset .ba - kontakt, 18.11.2014.-21,21 sati;

Menšura je ovlaštenje reisu za vršenje vjerskih poslova i pravo da daje ovlaštenja drugim licima.

Do 1930.g. menšure su izdavane u Carigradu, a od 1930. godine menšure, na temelju Ustava IZ, izadavane su u Bosni i Hercegovini).

orijentirane (muslimani srbi). Prvi podržavaju aneksiju BiH, dok su drugi protiv i pristaju uz pokret za vjersku autonomiju. Usvajanjem Štatuta 1909.g. dolazi do pomirenja ovih grupacija muslimana u Tešnju.[16]

Kao što vidimo, tek pod velikim pritiskom pokreta za vjersku autonomiju u Bosni Car sankcioniše Štatut (Štatut – naslovna i završna strana, prilog broj 3.).

Ovim Štatutom Islamska vjerska zajednica u Bosni i Hercegovini se uređuje u dva segmenta: vjerska uprava (Ulema-Medžlis – kao vrhovno rukovodstvo i uprava islamskih vjerskih poslova u Bosni i Hercegovini, koji se sastoji od reis-ul-uleme kao predsjedatelja i četiri člana koje bira naročita izborna kurija u tajnoj sjednici, i Muftija - koji se postavlja u svakom okružnom mjestu Bosne i Hercegoine, a imenuje ga zemaljska vlada na prijedlog ulema-medžlisa) i vakufsko-mearifska uprava čiji organi su: džematske skupštine, džematski medžlisi, kotarska povjerenstva, sabor i saborski odbor, te naročita izborna tijela: kotarske skupštine i okružni izborni odbori.

U vjerskom pogledu, na području kotara Tešanj, do 1909.g. tj. do stupanja na sagu Štatuta, kao vjerski organ djelovalo je Muftijstvo odosno muftija , a kao vakufski organ Kotarsko vakufsko povjerenstvo (ponekad nazivano i vakufska komisija).

Na čelu Muftijstva u Tešnju bio je muftija Mahmudi Mesud ef. Smailbegović[17], mlađi brat Muftije Sabit ef, . i puno poznatiji posljednji tešanjski muftija, koji istovremeno obnašao dužnost Muftije i muderisa u tešanjskoj medresi sve do svoje smrti 17.03.1904. godine (nakon čije smrti nije imenovan novi muftija), a na čelu Vakufskog povjerenstva šerijatski sudija ef. Bukvica.

Izbor i konstituisanje 1. saziva KVMP u Tešnju

Nakon sankcionisanja i stupanja na snagu gore navedenog Štatuta za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-merifskih poslova u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu Štatut) valjalo je sve akte i organe Islamske vjerske zajednice u Bosni i Hercegovini ustrojiti prema njegovim odredbama.

Za područje kotara, pa prema tome i kotara Tešanj, jedan od prvih zadataka sadržan je u paragrafu 179. Štatuta «Provođenje ovog štatuta u pojedinim kotarima povjerava se ondje postojećim kotarskim vakufskim povjerenstvima, kojima treba još dodati dva najveća islamska porezovnika, dva alima i dva muhtara kotarskog mjesta. Ovi će se izabrati tako, da 25 najvećih islamskih porezovnika kotarskog mjesta izaberu iz svoje sredine dvojicu, svi s dekretom namješteni imami, hatibi, muderisi i muallimi kotarskog mjesta izaberu također iz svoje sredine dvojicu i muhtari kotarskog mjesta iz svoje sredine dvojicu. Ova povjerenstva imaju do konstituisanja novih kotarskih povjerenstava obavljati poslove oko ravnanja i provođenja izbora (...).»

Slijedom navedenog u Tešnju je već 9. maja 1909.godine izvršena ova dopuna: «Predmet jest izbor 6. torice članova, za popunjenje sadanjeg kotarskog vakufskog povjerenstva u smislu paragrafa 179. štatuta islam.vjer. i vakuf. merifske autonomije» sazvana je ilmijja u 1 sahat alaturka koji «u tajnom glasanju izabraše iz svoje sredine: 1. Sulejman ef. Ajanovića sa 8 glasova 2. Šerif ef. Mulahasića sa 5 glasova.», (…) 25 njavećih islamskih porezovnika pristupaju u tri sahata «te aklamacijom biraju Hadži Suljagu Eminagića i Hadži Hamzagu Mešića» i u 7 sati poslije podne alaturka « (...) pozvani muhtari pristupaju te aklamacijom biraju između sebe Jusu Bejtića i Ahmedagu Bukvića».[18]

Dakle, ovo dopunjeno kotarsko povejrenstvo, na čelu sa predsjednikom šerijatskim sudijom Bukvicom, je imalo zadatak pripremiti i provesti prve samostalne izbore za izbor organa džemata i Kotarskog vakufsko-merifskog povjerenstva u Tešnju, a sve shodno odredbama navedenog Štatuta i Uputstava (okružnica) viših organa IZ-e, te «Kalendara za izbore vakufsko-merifskih organa u Bosni i Hercegovini» kojim su precizirani rokovi i radnje u vezi sa izborima na svim nivoima, a kako je isti kratak i jasan iz koga se vidi dosta podtaka donosimo njegov prepis

[16] Mustafa Ćeman, n.d..

[17] više o ovom istaknutom alimu vidi tekst dr. Almira Fatića «*Biblioteka Mesud-ef. Smailbegovića* » , Novi muallim, br.16, 2003., 76-86. i tekst istog autora *« Sjećanje na poslednjeg tešanjskog muftiju Mesud ef. Smailbegovića* », Preporod, br. 7/777, 2004., 35.

[18] Arhiva MIZ-e Tešanj – Zapisnik od 9.V.1909.g. neprotokolisan.

Kalendar za izbore vakufsko-merifskih organa u Bosni i Hercegovini

1. Od 1. do 5. maja 1909.

Dostavi će se uputstvo i tiskanice svim kotarskim vakufskim povjerenstvima.

2. Od 5. do 10. maja 1909.

Popuniti sadanja povjerenstva sa 6. članova a međutim zatražiti podatke za izborne liste (paragraf 179.).

3. Od 10. do 31. maja 1909.

Ustanoviti džemate i u slobodnom vremenu izrađivati spiske birača. (paragraf 180.)

4. Od 1. do 8. juna 1909.

Moraju spisci birača potpuno zgotovljeni biti.

5. Od 8. do 10. juna 1909.

Spisci birača moraju biti izloženi u svim džematima.

6. Od 11. do 15. juna 1909.

Moraju biti imenovani izborni povjerenici i oglasi za izbore na određenim mjestima pribijeni.

7. Od 16. do 24. juna 1909.

Rješavati eventualne reklamacije protiv spiska birača.

8. Od 25. juna do 2. jula 1909.

Izbori džematskih medžlisa.

9. Od 3. do 7. jula 1909.

Moraju na određenim mjestima pribijeni biti oglasi u kojim se objavljuju izbori džematskih medžlisa.

10. Od 8. do 16. jula 1909.

Zadnji rok za reklamacije protiv izborima džematskih medžlisa.

11. Od 17. do 24. jula 1909.

Rješavati eventualne prigovore protiv izbora džematskih medžlisa (paragraf 56) i pripravljati se za izbore u kotarsku skupštinu, izdajući naloge pojedinim džematskim medžlisima, da izaberu svoje predsjednike (džematbaše) i članove za kotarsku skupštinu.

12. Od 25. do 31. jula 1909.

Sazvati kotarsku skupštinu i obaviti izbor članova kotarskog povjerenstva, koja se odmah nakon izbora moraju konstituisati izabravši predsjednika i potpredsjednika (paragrafi 67.-71.)

13. Od 1. do 5. augusta 1909.

Izabrati članove za okružne izborne odbore i izbore saopćiti kotarskim vakufskim povjerenstvima u dotičnom okružnom mjestu. (paragraf 80.)

14. Od 6. do 19. augusta 1909.

Predsjednici povjerenstava u okružnim mjestima pripravljaju se za izbore članova sabora i izborne kurije odaslavši izabranim članovima okružnog izbornog odbora pozive za 20. augusta 1909.

15. 20. augusta 1909.

Izbor članova sabora i kurije u svim okružjima (paragraf 81.).

16. Od 6. do 19. augusta 1909.

Predsjednici povjerenstava u okružnim mjestima poslaće izborni zapisnik zajedno sa glasovnicama kotarskom vakufskom povjerenstvu u Sarajevu (paragraf 81. i 181.).

17. 24. augusta 1909.

Sjednica kotarskog povjerenstva u Sarajevu za verifikaciju izbora članova sabora. (paragraf 81. i 181.).

18. Od 25 do 31. augusta 1909.

Kotarsko povjerenstvo sarajevsko razaslaće certifikate izabranim članovima sabora.

Shodno navedenom, Kotarasko povjerenstvo u Tešnju je 18. 06. 1909. godine održalo sjednicu na kojoj su ustanovljeni džemati, određeni povjerenici za izbore džematskih medžlisa, određena mjesta za provođenje ovih izbora, utvrđeni datum i vrijeme provođenja izbora.

Izbori u džematima su zakazani za petak 2. jula 1909.g. U slučajevima gdje je u dva džemata određen isti povjerenik izbori u drugom džematu zakazani su u subotu 3. jula 1909.godine.

Za provođenje izbora štampana su i Kotarskim vakufskim povjerenstvima dostavljena uputstva i tiskanice, među kojima i obrazac 1. T.2. upute – «Iskaz o vakufsko mearifskim džematima, kotara« koji je u Tešnju popunjen 10. juna 1909. godine koga donosimo u prilagođenoj tabeli u kolonama 1-7 u cijelosti. Mada u Zapisniku sa sjednice nije sačinjena tabela o ostalim podacima za izbore (povjerenik, mjesto za postavljanje biračkih spiskova, mjesto održavanja izbora…) nego su podaci opisni, radi bolje preglednosti i ove podatke donosimo u navednoj tabeli, kao i podatke o broju zastupnika u Skupštini po džematima.

Red. br.	Ime vakufsko-mearifskog džemata	Sela, mahale - džemata	Ukupni broj islamskih kuća	Ukupni broj muslimanskog žiteljstva	Ukupni broj birača	Povjerenik	Mjesto za biračke spiskove	Mjesto održavanja izbora u džematu	Broj zastupnika u skupštini
1.	**Tešanj**	Dibaghana, Dobropolje, Karadaglije, Kotlanice, Mekiš, Orudži Sufi, Raduša, Ošljak, Hadži Nesuh, Sukija (Čaršija), Cerovac, Atmejdan, Jelah, Jevadžije, Kašibabić polje, Kerić brdo, Krndija, Ravne, Tugavići, Turina voda, Abdi paša, Bukva, Čifluk, Hrvatinovići, Vukovo, Medakovo, Rosulje, Harman, Kosino brdo, Mračaj.	980	5905	776	Kadija (šerijatski sudija) Bukvica	Zbornica muške mektebiibtidaijje	Musalla – u slučaju kiše zgrada ibtidaijje	24
2.	**Doboj**	Čarić mahala, Kupusija, Zagrad, Trnjak, Krčevine, Karabegovci, Podkamen	309	1936	247	Beganaga H. Mujagić	Čitaonica	Medresa	8
3.	**Bobare**	Bobare	13	110	81	Mula Ibrahim Pilav	Kod imama	Kod džamije	2
		Drinčić	9	57					
		Lončari	3	20					
		Piljužići	62	339					
4.	**Kaloševići**	Kaloševići	64	433	68	Omer ef. Đonlagić	Kod muhtara	Mekteb	2
5.	**Pribinić**	Pribinić	7	84	14	Mula Ibrahim Sadiković	Kao za Bobare		1
		Buletić	5	29					
6.	**Hrankovići**	Hrankovići	54	400	80	Sulejman ef. Kurbeg.	Kao za Bobare		2
		Osivica	21	178					
7.	**Džemilić**	Džemilić	47	336	54	Mustafa hodža Ćorić	Kao za Kalošević		1
8.	**O. Planje**	Orašje Planje	29	230	29	Mustafa hodža Ćorić	Kod muhtara	Kod muhtara	1
9.	**Mrkotić**	Mrkotić	46	356	60	Muhamed ef. Čaplja	Kao za Bobare		1
10.	**Jablanica**	Jablanica	70	571	112	Ramić Mula Hasan	Kao za Kalošević		2
		Ripna	12	77					
11.	**Ravne**	Ravne	30	170	49	Mehmed Kovačević	Kod muhtara	Kod muhtara	1
		Koprivica	17	102					
12.	**Kamenica**	Kamenica	48	318	55	Mehmed ef. Vitlić	Kao za Bobare		1
13.	**Rajševa**	Rajševa	24	207	36	Hasan ef. Muharembegović	Kao za Bobare		1
14.	**Kosova**	Kosova	63	390	56	Osman Ibrahimović	Kao za Bobare		2
15.	**Trepče**	Trepče	56	504	78	Osman Hasanbašić	Kao za Bobare		2
16.	**Šije**	Šije	60	500	67	Husein ef. Bajrić	Kao za Bobare		2
17.	**Mravići**	Mravići	32	299	36	Hasan Škiljo - muhtar	Kao za Ravne		1
18.	**Lepenica**	Lepenica	44	502	54	Mula Salih Aličić	Kao za Bobare		2
		Žabljak	3	26					
		Alibegovci	6	36					
19.	**Kraševo**	Kraševo	42	310	42	Bećir Ogrić - muhrat	Kod muhtara	Mekteb	1
20.	**Matuzići**	Matuzići	40	379	52	Husejn Begić - muhtar	Kao za Kalošević		2
21.	**Miljanovci**	Miljanovci	91	672	106	Osman ef. Smajić	Kao za Bobare		2
22.	**Novo selo**	Novo Selo	28	221	53	Ibrahim Husičić - muhtar	Kao za Kalošević		1
23.	**Ljetinić**	Ljetinić	20	130	17	Salko Čamdžić - muhtar	Kod muhtara	Kod muht. kuće	1
24.	**Ruževići**	Ruževići	43	382	51	Abdul Mumin Davara	Kao za Bobare		2
25.	**Stenjak**	Stenjak	39	272	47	Abdul Medžid Fajić-muhtar	Kao za Kalošević		1
26.	**Teslić**	Teslić	81	606	100	Pašo Zukanović	Kao za Bobare		2
27.	**Vručica**	Vručica	21	102	13	Ramo Botić	Kao kod Ljetinića		1
28.	**Miljkovac**	Miljkovac	36	223	53	Rudanović hfz. Abdulah	Kao kod Ljetinića		1
		Turski Makljenovac	16	90					

29.	**Čaira**	Čaira	18	106	24	Rudanović hfz. Abdulah	Kao kod Ljetinića	1
		Orašje doboj	28	116				
30.	**Čifčije**	Čifčije	29	176	20	Muhamed ef. Mujagić	Kao kod Ljetinića	1
31.	**Bukovica mala**	Bukovica mala	19	109	21	Derviš ef. Smailbegović	Kao za Kalošević	1
		Bukovica velika	2	11				
Ukupno			**2667**	**18020**	**2551**			**73**

Iz navednog proizilazi da je ustanovljen 31. džemat u kojima je trebalo provesti izbore za članove džematskih medžlisa, konstituisati džematske medžlise i izabrati zastupnike džemata u Skupštinu Kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstva. Kako je i planirano ovi izbori su provedeni 2. ili 3. jula, o čemu su povjerenici dostavili izvještaje Kotarskom vakufskom povjerenstvu koje ih je razmatralo na sjednici održanoj dana 9. jula 1909.godine i konstatovalo da u svim džematima nisu provedeni izbori ili je u nekim bilo pogrešnih radnji zbog čega su ponovo provedeni izbori u džematima: Šije, Pribinić i Teslić, – 16. jula 1909.g. (petak).

Teritorijalno i po broju naselja najveći džemat je bio Tešanj u kome je održana sjednica džematskog vakufsko-merifskog medžlisa u muškoj ibtidaijji 23. jula 1909. godine na kojoj je konstituisan džematski medžlis: «Prisutni džematski medžlis u smislu statuta paragrafa 41. bira iz svoje sredine Smailbega Ferizbegovića za predsjednika, koji ovu čast prima ». Na istoj sjednici izabrana su i 24 zastupnika u Skupštinu Kotarskog vakufsko-merifskog povjerenstva Tešanj.[19]

Uporedo su i u drugim džematima konstituisani džematski medžlisi i izabrani predsjednici (džematbaše) i zastupnici u skupštinu KVMP u Tešnju pa se skupština sastojala od 73 izabrana zastupnika.

Kada su svi izbori u džematima uredno provedeni i izabrani zastupnici u skupštinu Kotarskog vakufsko-merifskog povjerenstva verificirani sazvana je i održana **izborna sjednica Skupštine 31. jula 1909**. godine kojom je predsjedavao šerijatski sudija Bukvica, koji je konstatovao da istoj prisustvuje potreban broj zastupnika i za perovođu predložio Emin ef. Brku, a za ovjerivače zapisnika Smailbega Ferizbegovića i Hasanbega Eminagića što je i prihvaćeno pa se prešlo na rad. Odmah na početku Emin ef. Brka je predložio da se izbor vrši aklamacijom što je takođe prihvaćeno i izabrano 6 članova i 3 zamjenika u Kotarsko vakufsko-merifsko povjerenstvo i to za članove: 1. Smailbeg Ferizbegović, 2. Hakibeg Kapetanović, 3. Hasanaga Turalić, 4. Derviš ef. Smailbegović, 5. Hadži Suleimanbeg Eminagić i 6. Emin ef. Brka, a za zamjenike: 1. Eminbeg Kapetanović, 2. Alibeg Kapetanović i 3. hadži Suleiman ef. Ajanović.
Odmah iza toga izabrani članovi povjerenstva se sastaju i izabiru za predsjednika Smailbega Ferizbegovića, a za zamjenika Hadži Suleimanbega Eminagića. (Zapisnik str.1. i 2., - prilog br. 4., slika predsjednika Ferizbegovića prilog broj 5., pečat povjerenstva i potpis predsjednika Ferizbegovića prilog broj 6.)

Ovim je konstituisan 1. saziv KVMP u Tešnju na mandat od tri godine, o čemu je uz ovjeren prepis od strane kotarskog šerijatskog suda u Tešnju, KVMP izvijestilo Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo u Sarajevu uz to navodeći da je novoizabrano KVMP preuzelo od bivšeg predsjednika kotarskog vakufskog povjerenstva svu dokumentaciju te da je za « potrebe prostorije za kancelariju i povjerenstvenu zbornicu u kući Smailbega Ferizbegovića iznajmilo uz mjesečnu kiriju od 20 K. » (kruna), te da se u « svrhu nužnog uredovanja odmah potrebnog perovođu i podvornika kao i njihova beriva obzirom na veličinu ovoga kotara odobri i doznači ».[20]

Na ovo je Zemaljsko vakufsko ravnateljstvo za Bosnu i Hercegovin u Sarajevu obavijestilo KVMP u Tešnju svojim aktom broj: 4247/909 od 9. augusta 1909.godine: «Tamošnje izviješće od 4. o.mj. broj 135 o konstituisanju vakufsko mearifskog povjerenstva uzima se na znanje sa vrućom željom da poslovanje istog bude cjelishodno i da posluži na hajir i napredak islamskog naroda.» čime je i zvanično verificiran izbor i konstituisanje KVMP u Tešnju.

Imajući u vida da prema odredbama Štatuta (paragraf 70.) « Članovi kotarskog povjerenstva moraju znati čitati i pisati u zemaljskom ili turskom jeziku i svoje stalno prebivalište imati u sjedištu dotičnog kotarskog povjerenstva. (…) može sabor na predlog kotarskog povjerenstva iznimno dozvoliti, da se ovi članovi u pojedinim kotarima izaberu i od onih izbornika, koji stanuju u dotičnom kotaru izvan sjedišta kotarskog povjetenstva », a kako je Haki-beg Kapetanović bio iz Doboja za njega je posebno zatražena verifikacija 24. 01. 2010.godine, koja je potvrđena aktom Vakufsko-mearifskog saborskog odbora (VMSO) u Sarajevu broj: 826/10 od 19. 02.1910.g.[21]

[19] Isto, Zapisnik, broj 77/09 od 24.07.2014.g.
[20] Isto, broj: 135, 04.08.1909.g..
[21] Isto, broj : 30ex910, od 24.01.1910.g..

Na ovim izborima za člana Vakufsko-mearifskog sabora u Sarajevu iz Kotara Tešanj (u sastavu muftiluka-okruga Banja Luka) izabran je Emin ef. Brka.[22]

Dakle, prvi samostalni izbori su provedeni shodno propisima Štatuta prema kojima je između ostalog navedeno da u ova tijela mogu biti izabrani oni koji su navršili 30 godina života i koji su obavezni plaćati vakufsko-mearifski prirez /pasivno pravo/, a pravo izbora i glasovanja u džematskoj skupštini mogao je vršiti svaki musliman koji je upisan u birački spisak, napunio 24. godine života i koji je obavezan plaćati vakufsko-mearifski prirez /aktivno pravo/. Isključen je od prava da bude izabran /pasivno pravo/ onaj koji je pod stečajem, osuđen ili u vojsci.

Za provođenje ovih izbora bilo je neophodno prethodno sastaviti biračke spiskove za svaki džemat za čije sastavljanje je trebalo prikupiti podatke od kotarskog ureda (iz nufuskog popisa), od poreznog ureda (za plaćanje prireza) i od džematskog medžlisa (podatke da li je osuđivan).

Pored brige o vakufu, izgradnji i održavanju vjerskih i vakufskih objekata, finansiranja rada organa i ustanova i drugih administrativno-pravnih i finansijskih poslova ovaj saziv KVMP po nalogu muftije banjalučkog i Ulema-medžlisa organizuje i vjerski život na području Kotara Tešanj u navedenin džematima sa 35 registrovanih sibjan (početnih) mekteba koje je u 1909.g. pohađalo 1782 djece[23] u jednoj medresi i 6 mektebiibtidaijja. Medresa je bila Gazi Ferhad-begova u Tešnju sa muderisom hadži Halid ef. Sefićem, a kasnije Nezir ef. Hadžiomerovićem.
Mektebiibtidaijje su bile 3 muške – jedna u Tešnju, jedna u Doboju i jedna u Miljanovcima i tri ženske – dvije u Tešnju i jedna u Doboju.

Ovo KVMP djeluje sve do novih izbora 1912.g., od kada novo KVMP čine šestorica članova i tri zamjenika i to članovi: Hamzabeg Đonlagić, hadži Seid ef. Smailbegović, Hasanaga Turalić, Derviš ef. Smailbegović, Ibrahimbeg Đonlagić i Hasanbeg Ajanović, i zamjenici Samibeg Ajanović, Mehmed ef. Turalić i Ibrahimbeg Srkalović - koji su, shodno odredbi paragrafa 68. Štatuta izabrani na sjednici Skupštine KVMP održane dana 23.08.1912. godine tajnim glasanjem (glasovnicom). « Iza toga se izabrani članovi povjerenstva sastaju i izabiru hadži Seid ef. Smailbegovića za predsjednika, a Hasanagu Turalića za potpredsjednika ».[24]

Primopredaja između bivšeg i novoizabranog povjerenstva izvršena je 27. oktobra 1912. godine.[25]

Na ovim drugim izborima za člana Vakufsko-mearifskog sabora u Sarajevu iz kotara Tešanj izabran je Derviš ef. Smailbegović iz Rudanke.[26]

Zaključak

Temeljna odrednica u životu muslimana je vjera islam, s kojom on usklađuje svoj cjelokupan život na ovom svijetu. Da bi to praktično ostvario potrebno je da se upozna sa svojom vjerom i živi u uvetima u kojima to može praktično primijeniti.

Našim precima, muslimanima, koji su živjeli u vrijeme okupacije Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske očito je vjera bila temeljna odredica u životu. U strahu od nemogućnosti primjenjivanja vjere znatan broj njih se iselio u druge zemlje gdje nije bilo te bojazni, dok je većina ostala na ovim prostorima jer okupatorska kršćanska vlast nije zabranila ispoljavanje vjere već je samo, u cilju učvršćivanja vlasti, po svojim kriterijima osnovala posebnu vjersku organizaciju muslimana.

Svjesni da vjerska i vakufska autonomija ne dolaze same i da se za njih treba izboriti, naši preci sa iskrenim nijetom i u zbijenim safovima, na halal i dozvoljen način, vode upornu i strpljivu borbu za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju koja na kraju rezultirala donošenjem Štatuta za autonomnu upravu islamskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova u Bosni i Hercegovini kao prvi zakonski akt kojim se celovito uređuje organizacija Islamske vjerske zajednice .

Dakle, ova autonomija nije došla kao poklon muslimanima u Bosni i Hercegovini nego kao plod njihove uporne i strpljive borbe.

Koliko je ta borba bila važna i kakav je značaj kao normativni akt imao navedeni Štatut « koji je izragjen uza sudjelovanje uleme i predstavnika islamskoga naroda, a sa gledišta šeriata ispitan i odobren od Ulema-medžlisa kao vrhovne vjerske oblasti bosansko-hercegovačkih Muslimana »[27] najbolje se vidi iz

---

[22] Isto, Djelovodni protokol za 1910.-1916.g. str. 25., tek. broj. 217 za 1910. od 20.05.1910.g.

[23] Arhiva KVMP Tešanj ; broj: 336 od 21.09.1910.g.,

[24] Isto, broj: 379/912. od 23.08.1912.

[25] Isto; broj: 430/912, 27.10.1912.

[26] Arhiva MIZ-e Tešanj, Djelovodni protokol za 1910-1916..g., str. 182 tek. broj. 66, za 1913.g. , 27/1.1913.

[27] Štatut autonomne uprave muslimanskih vjerskih i vakufsko-mearifskih poslova, iz preambule, Sarajevo, 1909.

činjenice da svi kasniji Ustavi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini crpe odredbe ovog Štatuta pa i današnji izbori imaju puno toga zajedničkog sa 1. izborima u IZ-i i to:

Opis	Na 1. izborima 1909.	Na izborima 2018.
Izrada biračkih spiska	za svaki džemat	za svaki džemat
Aktivno biračko pravo ima (pravo da bira)	zemaljski pripadnik, musliman, sa navršenih 24. godine života, koji plaća prirez.	član IZ-e u BiH sa navršenih 18 godina života, koji izmiruje svoje obaveze u džematu.
Pasivno biračko pravo ima (pravo da bude biran)	zemaljski pripadnik, musliman, sa navršenih 30. godine života, koji plaća prirez.	punoljetan član IZ-e u BiH koji ja najmanje tri prethodne godini izmirio obaveze u džematu.
U I krugu (na nivou džemata) se bira:	- Džematski medžlis (džematski medžlis iz svoje sredine bira predsjednika) - Zastupnici džemata u Skupštinu KVMP	-Džematski odbor (džematski odbor iz svog sastava bira predsjednika) -Zastupnici džemata u Skupštinu Medžlisa -Delegati džemata u izborno tijelo koje bira sabornike
U II krugu se bira: (na nivou KVMP; Medžlisa)	Kotarsko vakufsko mearifsko povjerenstvo – na sjednici Skupštine KVMP (KVMP iz svoje sredine bira predsjednika i podpredsjednika)	- Izvršni odbor Medžlisa IZ-e – na sjednici Skupštine Medžlisa IZ-e. (Izvršni odbor iz svog sastava bira predsjednika)
U III krugu se biraju: Sa nivoa okruga	sabornici u Vakufsko mearifski-sabor	sabornici u Sabor Islamske zajednice u BiH
Reisu-l-ulemu bira	posebna izborna kurija	posebno izborno tijelo

Muslimani tešanjskog područja, kako danas, tako i u periodu provođenja prvih izbora u Islamskoj vjerskoj zajednici[28], ne samo da, aktivno sudjeluju u svim značajnijim pitanjima za muslimane i Islamsku zajednicu u cjelini, nego u tome daju i svoj značajan doprinos. Stoga nosioci ovih aktivnosti zaslužuju da ih se pominje i čuva od zaborava.

Tako i ovaj rad pokušava sačuvati od zaborava i podsjetiti na one koji su nosili aktivnosti u prvim izborima Islamske vjerske zajednice u Bosni i Hercegovini na području Kotara Tešanj.

[28] U ovom radu smo nastojali pridržavati se službenih naziva pa su korišteni izrazi – Islamska vjerska zajednica – kada se radilo o periodu do 1969. godine u kome je to bio službeni naziv i Islamska zajednica nakon 1969. godine od kada se ova zajednica službeno naziva Islamska zajednica.

Prilozi

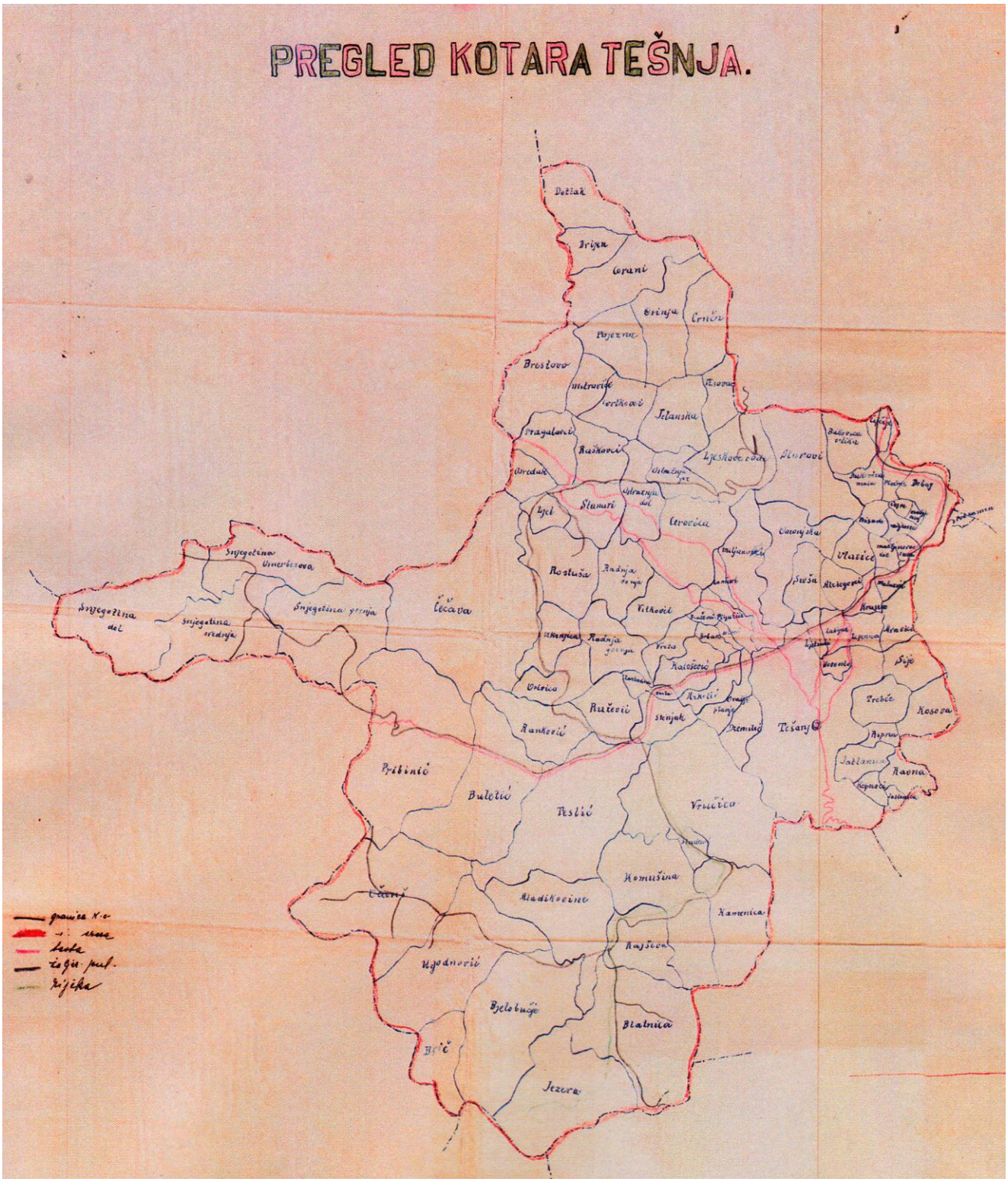

Pregledna karta kotara Tešanj, Arhiva Medžlisa IZ-e Tešanj, prilog broj 1.

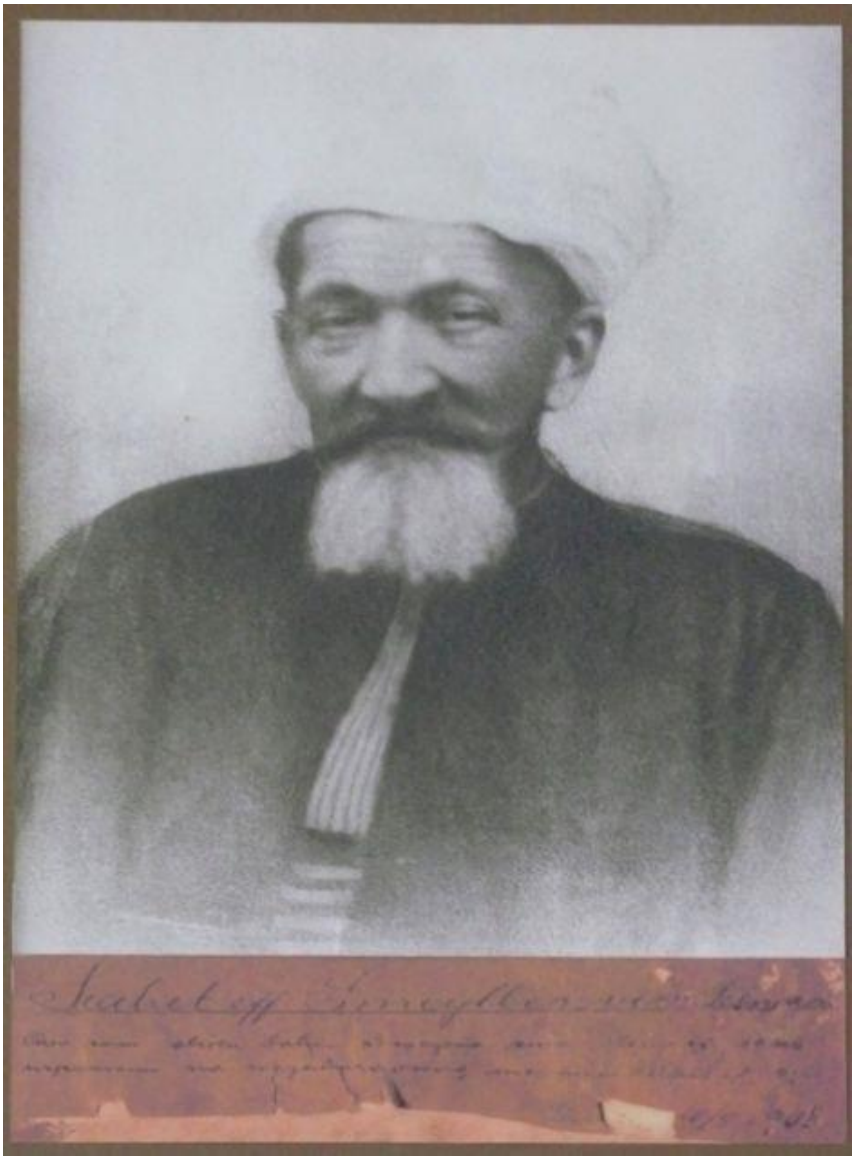

Muftija, Sabit ef. Smailbegović – prilog br. 2.

Sabit ef. Smailbegović je sin Ali Riza ef., bio je ugledan i učen čovjek. Bio je član medžlis-mebusana (prvi turski parlament pod sultanom Hamidom), a pod Austrougarskom upravom član *Ulema –medžlisa* u Sarajevu. Bio je stariji od brata Mesud ef. i za svoje vrijeme liberalan. Bio je tešanjski muftija i član *Ulema medžlisa* u Sarajevu. Umro je u Sarajevu gdje je i ukopan na Grlića brdu. – www.tesanj.net – Husein Galijašević, Tešanjski dnevnik, kontakt 11.11.2014.g. u 23,11 sati.

BOSANSKO HERCEGOVAČKI ZAKONI SVEZAK 10.

ŠTATUT

AUTONOMNE UPRAVE MUSLIMANSKIH VJERSKIH I VAKUFSKO- MEARIFSKIH POSLOVA

U BOSNI I HERCEGOVINI.

SARAJEVO
TISAK I NAKLADA DANIELA A. KAJONA
1909.

Mi Franjo Josip I.

Božjom milošću Car austrijski, kralj češki i t. d., i Apostolski kralj ungarski, dajemo ovim svima, kojih se tiče, na sveopće znanje:

U našem staranju za čvrsto održanje i slobodan razvitak Islama u Bosni i Hercegovini kao i za dobro islamskog naroda u tim našim zemljama odlučili smo tamošnjim Muslimanima dati pravo, da svoje vjerske, vakufske i mearifske poslove u okviru zemaljskih zakona i bez uštrba po Naše vrhovno pravo nadzora, koje vrši Naša vlada, samostalno rješavaju da vakufskim i mearifskim imetkom prema propisima šeriata rukuju, te njegove prihode isključivo za svoje vjerske i prosvjetne svrhe upotrebljavaju.

U toj nakani našli smo za potrebno podijeliti Našu sankciju štatutu za autonomnu upravu islamskih vjerskih, vakufskih i mearifskih poslova u Bosni i Hercegovini, koji je izragjen uza sudjelovanje uleme i predstavnika islamskoga naroda, a sa gledišta šeriata ispitan i odobren od Ulema-Medžlisa kao vrhovne vjerske oblasti bosansko-hercegovačkih Muslimana.

Naša je volja, da se svi Muslimani u ovim Našim zemljama najsavjesnije drže ovoga štatuta, kao što s druge strane Našoj vladi u dužnost stavljamo, da im pri slobodnom vršenju svih ovim zakonom zajamčenih prava bude na pomoć i zaštitu.

Štatut..., Sarajevo, 1909.g. Naslovna strana i preambula, Arhiva Medžlisa IZ-e Tešanj za 1909.g. – prilog broj 3.

Izborni zapisnik

sastavljen dne 31. jula **u** Tešnju

Predmet:

je biranje kotarskog vakufsko-mearifsko povjerenstva.

Pošto je propisani broj skupštinara prisutan, to se prelazi na daljnji rad.

Predsjednik saopštava, da je zadaća ove kotarske vakufsko-mearifske skupštine da izabere članove kotarskog, vakufsko-mearifskog povjerenstva i njihove zamjenike iz svoje sredine ili iz broja birača kotara, koji imaju pasivno pravo izbora na vrijeme od tri godine i to 6 članova i 3 zamjenika.

Zatim imenuje privremenog perovogju, koji će voditi zapisnik u osobi g. Emin ef Brka te dvojicu skupštinara za ovjerovljenje zapisnika u osobama gg. Smail bey Ferizbegović i Hasan bey Eminagić

Predsjedatelj poziva skupštinu da pregje na izbor članova kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstva.

Skupštinar g. Emin ef Brka predlaže da se članovi kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstva, aklamacijom izaberu. Pošto se ovome predlogu neprotivi desetina članova prelazi se na izbor aklamacijom te budu izabrani jednoglasno (većinom glasova) ovi:

a) kao članovi:

1. Smail bey Ferizbegović
2. Haki bey Kapetanović
3. Hasanaga Turalić
4. Derviš ef Smailbegović
5. Hadži Suleiman bey Eminagić

6. Emin ef Brka

7. //

8. //

9. //

10. //

b) kao zamjenici:

1. Emin beg Hapetanović

2. Ali beg Hapetanović

3. Hadži Suleiman ef Ajanović

4. //

5. //

Iza toga se izabrani članovi povjerenstva sastaju i izabiru za predsjednika, a Smail bega Ferizbegovića za potpredsjednika Hadži Suleiman bega Emin-agića

Poslije pročitanja zaključeno i potpisano.

Predsjednik: [illegible]

Perovogja: Emin Brka

Članovi za verifikaciju zapisnika:

[illegible]

Hasan beg Emin-agić

Izborni zapisnik sa sjednice Skupštine KVMP o izboru i konstituisanju KVMP u Tešnju, 31.07.1909.g. , str. 1. i 2., Arhiva Medžlisa IZ-e Tešanj, prilog broj 4.

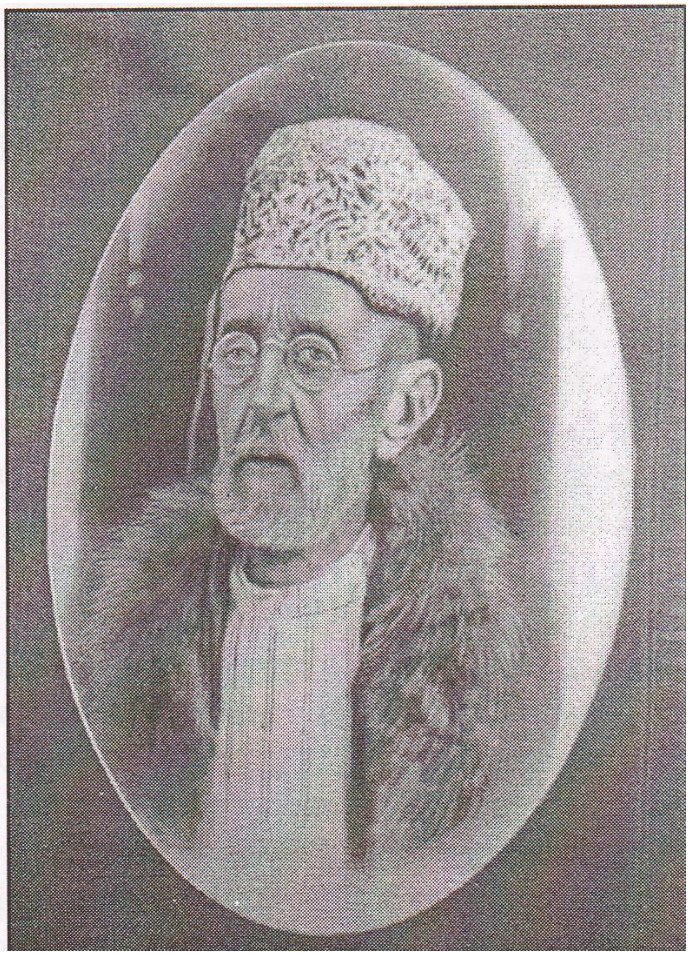

Smailbeg Ferizbegović – 1. predsjednik KVMP u Tešnju na koje je izabran na prvim samostalnim izborima u BiH 1909.g.- prilog broj 5.
(Slika iz knjge Alija Galijašević „Ekonomske prilike i bankarstvo u Tešanjskom kraju kroz historiju“ Tešanj, 1999.g., str. 53. ispod koje navodi; „Smailbeg Ferizbegović, član Direktorijuma Prvog novčanog zavoda u Tešnju osnovanog 1906.godine i predsjednik Narodne kreditne banke u Tešnju od 1912. do 1929.godine“.)

Pečat KVMP u Tešnju i potpis predsjednika Ferizbegovića, Arhiva Medžlisa IZ-e Tešanj, prilog broj 6.

Tešanj, jula 2019.